

Povodom skorog dodjeljivanja ovogodišnje književne nagrade „7 sekretara SKOJ-a“, osjećam potrebu da dio svojih zbunjenih meditacija, ili, bolje rečeno, pobunjenih zapazanja i javno iskazem. Prije nego progovorim o ovogodišnjoj situaciji s dodjelom nagrade, potrebno je da objasnim što zapravo u ovom slučaju znači zbunjenost, a što pobunjenost.

S dužnim poštovanjem respektirajući sve one stvarne napore koji se poduzimaju u traženju najboljeg i najadekvatnijeg rješenja problema financiranja kulture, ipak moram primijetiti da takva, ma i najispravnija aktivnost, ne može opravdati u toku tog iznalaženja one posljedice, koje proistječu iz njezine, za sada faktički doslovce pauperizirane baze. Dakle, ponavljam, ne znači li to da će za sve to vrijeme istraživanja i, dodajmo, „uhodavanja“ novog, za sada još prilično apstraktnog sistema, sva kulturna djelatnost biti i dalje osuđena na tavorće dane, a njezina pisana riječ (na književnost mislim) na sada skoro sasvim stisnute usne slagarskih strojeva, u koje inače ulazi tri puta preko dlana okretana, kao zadnja para u džepu siromaha. Suštinski pokretač moje zbunjenosti ruje u pitanju smije li literatura u našem socijalističkom društvu biti takav luksuz kakav ona sada jeste, imajući u vidu toliko razvikani oprez i štednju upravo u tom, ne baš toliko dubokom džepu.

A odgovor da li je literatura u nas luksuz ili ne može se vrlo lako steći za desetak minuta promatranja bilo kojeg knjižarskog izloga u našem gradu. Knjiga, taj živi kovčević savjesti, takvom praksom sve više postaje nemušta i osamljena stvar. Jedini način kojim se uspjela „popularno“ približiti eventualnim čitačima je lutrijski sistem stimuliranja rasprodaje ili onaj mini ogranak tog sistema pod zelenim šatricama, u kojima se ravnodušni namjernici za dva dinara zadržavaju izvlačenjem koverata i vašarski likuju nad slučajnim dobitkom neke debele stručne knjige, kao ribič nad trzajima ulovljenog šarana.

I tako je ta eterična, anemična djevica literatura, naučena u prošlosti na sjajne i stroge police, kojima se u polutamnim uglovima salona odvajala od širokih narodnih masa, napokon sišla na ulicu i sjela uz drvenu kutiju iz koje „miš beli sreću deli“.

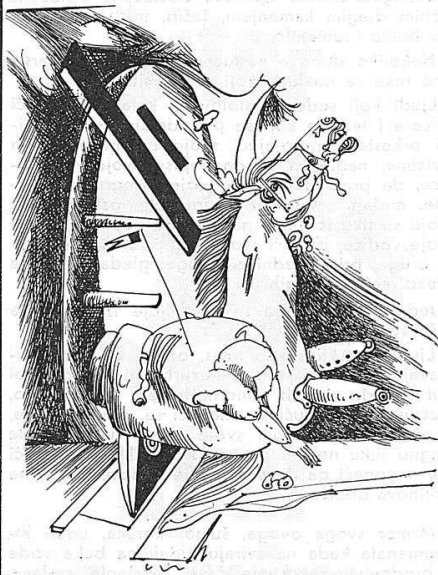
Smijemo li dopustiti takvu vašarsku, pustahijsku praksu i da li u tom slučaju širomu kulturu ili samo taj pogibeljni zarazni virus primitivizma, indolencije i besavjesnosti, što je sve zajedno direktno suprotno svim etičkim i drugim suštinskim načelima našeg društva?

Apsurdna vrteška na kojoj omamljeno dremucka naša kultura pokretana je i iz svog vlastitog mehanizma. Tu, dakako, mislim na onaj dio njenog aparata koji se mehanizirao u tom smislu da je svoju djelatnost sveo na parazitsko ukopavanje u stolicama, koje više odišu honorarskom mastiljavošću, nego li životom žive umjetnosti. Takvu tvrdnju oku još vjernog čitača vjerodostojno ilustrira astmatična situacija dobrog broja, ovakvih kakvi jesu, nepotrebnih časopisa.

Daljim gomilanjem paradoksa ili dijagnosticiranjem porijekla anomalija, ovaj tekst bi izašao iz okvira svoje namjere, i treba naglasiti da mu je do sada rečenim bila svrha ukazati na konstituente moje vlastite zbunjenosti, na konstituente jednog konfuznog stanja u važnoj sferi humanističke djelatnosti, stanja koje takvo kakvo je daje i rezultate sebi slične.

Već spomenuti dolazeći događaj dodjeljivanja nagrade „7 sekretara SKOJ-a“ ponovno će postati žrtva takvog stanja, točnik u slijepom, inertnom stroju nagrađivanja bez pravog izbora, nagrađivanja bez pobune na nemogućnost izbora u jedino datome. Našoj

prole gomena za tugu

marija peakić-žaja

javnosti je ova nagrada poznata ponajviše stoga što je uspjela, između ostalog, i svojim publicitetom lansirati u fokus čitalačke pažnje par imena mladih literarnih stvaralaca, koji osebnjuošću svog nesumnjivog talenta zaslužuju da ostanu u radijusu te pažnje. To su A. Stamač, S. Manojlović i Z. Sabol. Iskra ovdje izrečenih zapazanja začela se upravo prilikom dodjele nagrade ovom posljednjem, nagrade koja je praktički dodijeljena jedinog u, to vrijeme objavljenog knjizi, tj. knjizi koja je unutar sebe i vrijednosti svog autora, kao i unutar propozicija jedina ulazila u konkurenciju za nagradu. Sabolove „Opreke“ su, praktički bez ijedne suprotstavljene „opreke“, bile nagrađene. Savim je slučajna i, dakako, sretna okolnost da to bijaše dobra knjiga i zato ove godine želim upozoriti na identično ponavljanje apsurdnog održavanja gole forme čiji će nedužni sudionik postati pjesnik T. Bilopavlović, ponovno jedini postojeći u nepostojećem izboru. Propozicije natječaja u kojima je naznačeno da pravo natjecanja imaju samo mladi stvaraoci iz Zagreba sužava i tako sužene putove ka žirijskom stolu, i može se reći da je prava sreća što je T. Bilopavlović prijavljen građanin Zagreba, jer da je kojim slučajem sve ovo rezultat pregleda djelatnosti zagrebačkih izdavačkih poduzeća, neizvodivost dodjele ovog značajnog i stimulativnog priznanja bi možda načela neosjetljivu atmosferu ovog našeg dičnog i starog kulturnog centra. Davaoce nagrade jedino bi mogao spasiti „Minigolf“ Slobodana Šnajdera, koji svoju pojavu i štampanje može zahvaliti sretnoj okolnosti pojave časopisa „Prolog“, ali, na žalost, ne dobrohotnosti i smišljenoj izdavačkoj politici zagrebačkih izdavača.

U momentu dok stavljam zadnje riječi u ovaj članak saznajem da je, kao rezultat natječaja Narodnog sveučilišta grada, na moje iskreno zadovoljstvo i žiriju kao spas u posljednji čas izašla knjiga Z. Makovića i mladog Dubrovčanina L. Paljetka. Ova novost još je predaleka optimistička slutnja neke promjene, te sama po sebi ne može ublažiti težinu ovih impresija, kao što ni kap na dlanu ne znači plodonosni i blagotvorni pad kiše. I kad bismo pouzdano znali da ta kap nije slučajna, ovoga članka ne bi bilo, ali ni povoda također.

Na kraju ipak moram zaključiti da pod svodom ove atmosfere, ma kakvim razlozima umirivanja i urazumljivanja, pobunjenost moje svijesti ostaje najrazumnija.

I umjesto da bijedna situacija u kojoj se u čor-sokacima izdavačkih poduzeća batrga hrvatska literatura, naučena već da bez poštovanja vegetira, držeći ispruženu ruku za slučajnu paru dobre volje, a ne obaveze ili potrebe, dakle, i umjesto da sve to u ovom slučaju, ironično kulminirajući nagradom „7 sekretara SKOJ-a“, bude poziv na uzbunu onima koji još mogu podignuti oči javnosti, njima je izgleda najjednostavnije upravo ovako kunjati u tom vakuumu, u kojemu se lakše lebdi što je veći i prazniji. Stoga je normalno da samo jedna knjiga jednog mladog zagrebačkog pjesnika (T. Bilopavlović je objavio u N. Sadu 1967. godine), za čitavu ovu godinu u našem gradu, još uvijek nema snage da iritira davno pregorjele etičke spone onog birokratiziranog sloja inteligencije, čije prisustvo u ovom trenutku ne garantira bitnu promjenu prakse, koja je više izraz kruhoboračke, nego stvaralačke svijesti.

Nije li potrebna nova čista snaga, koja bi upravo vlastitom čistotom stvorila atmosferu u kojoj bi bilo moguće identificirati tu plijesan, tu nemuštu silu, koja samo za sebe ima dovoljno snage i glasa, dok za sve drugo iščezava, toliko je već vješta mimikriji.

Zagreb, rujna 1968.